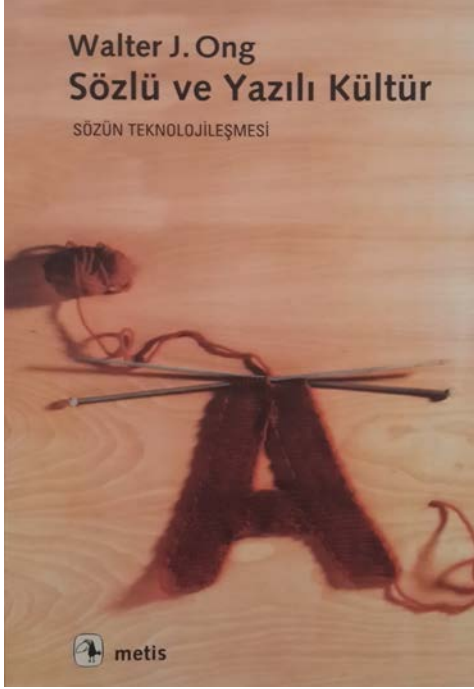

Walter J. Ong (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözlün Teknolojileşmesi*. İstanbul: Metis Yayınları. 230 s., ISBN: 13:978-975-342-074-7.

Taeyeong LEE

ABD’de doğan Walter J. Ong (1912-2003), felsefe, teoloji alanında çalıştı ve İngiliz Filolojisini bitirdi. ABD’nin pek çok üniversitesinde alanı ile ilgili konularda dersler verdi. 1982 yılında yazdığı *Orality and Literacy* isimli çalışması ile dünya çapında tanındı. Orijinal adı *Orality and Literacy* olan eser dilimize *Sözlü ve Yazılı Kültür* adıyla tercüme edilmiştir. Bu tanımlama kitabın konusunu daha iyi ifade etmektedir.

Sözlü ve Yazılı Kültür adlı kitabın konusu, sözlü ve yazılı kültür arasındaki farklar ve ilişkiler üzerine yazılmış açıklamalardan oluşmaktadır. Örnekleme gerekirse; “sözlü kültürdeki düşünceler ve dile ilişkin ifadeler nelerdir, yazılı kültür içerisinde bulunan kişilerin düşüncesi ve ifade şekilleri sözlü kültürde nasıl

ortaya çıkmıştır ve onların ilişkileri nelerdir” gibi konuları yazar tartışmaya açmaktadır. Yazar bu yolla tartışmak istediği odak figürleri sözlü ve yazılı kültür arasındaki farklılıkları ve zihnin iki kültür içerisindeki düşünme biçiminin ayrılıklarını dile getirme fırsatını yakalamıştır.

Walter Ong, çalışmasında, ‘sözlü nitelik’ten bahsetmektedir. ‘Sözlü nitelik’, yazılı olmayan sözlü kültür dönemini anlatmaktadır. Maalesef, biz doğuştan yazılı kültür çerçevesi içinde bulunduğumuz ve bu kültürden derin bir biçimde etkilendiğimiz için, bu eserde sözü edilen ‘birincil sözlü kültür’ün nasıl olduğunu tahmin bile edemiyoruz. Kitabın sözü edilen bölümü sözlü kültür hakkında derinlemesine bilgi vermekte ve okuru bilmediği pek çok alanda aydınlatmaktadır.

Sözlü kültür, sese dayalıdır, dolayısıyla kalıcılık gücü de bulunmamaktadır. O yüzden sözlü kültürde söz ‘bir olay’dır ve görme duyusu ile alakası yoktur. Sözlü kültürün içerisinde yer alan birçok alan bu özelliğe sıkı sıkıya bağlıdır. Kavramları duruma göre, işlevsel ilişki çerçevesinde kullandığı, bu çerçeve de canlı performansların insan yaşamı ile yakından ilişkili olduğu burada

hatırlatılmalıdır. Bilindiği gibi, sözlü kültür söze dayalı düşünce ve anlatım unsurlarını içerdiği için tek başına pek bir anlam taşımaz. Ancak eş veya karşıt anlamlı terimler, deyişler ve cümlecikler kümelenince, tanımlayıcı söz niteliğini kazanır. Sözlü kültürde öğrenmek veya bilmek, bilinenle bilen arasında yakın, duygudaş ve ortaklaş bir özdeşleşmeye ulaşmak demektir. Sözlü kültürde, bildiğimiz biçimde ‘analitik düşünme’ yoktur. Fakat Ong, tüm bu açıklama ve örneklerden sonra sözlü kültürü küçümsemiyor aksine ona bir önem atfediyor (ss. 54-66).

Yazar kitabında, sözlü kültürü şöyle değerlendiriyor: Fiziksel yapısı sestem olduğu için söylenen söz insanın içinden gelir ve bu özelliği ile insanları birbirlerine bilinçli içyapılar ve kişiler biçiminde eklemeler. Konuşmacı, bir topluluğa seslenirken dinleyiciler, hem kendi aralarında hem konuşmacıyla bütünleşirler. Ağızdan çıkan sözün içselleştirici gücü, özel bir şekilde varlığın en yüksek sorunu olan kutsallıkla bağlantılıdır. Örnekleme gerekirse, sözlü kültürün bu yapısı hemen her dinde söylenen söz, ayin ve duaların ayrılmaz parçasıdır (ss. 93-94).

Yazılı kültür, özünde sözlü, konuşmaya dayalı olan kelimeyi görsel mekâna yerleştirmiştir. Bu yolla yazılı kültür içerisinde her bir ‘olay’ görsel bir ‘biçim’ şekline dönüşmüştür. Kalıcı hale gelmiştir. Böylece insanlar yazılı kültür sayesinde bilimlerini ve değerli her tür öğeyi kolayca yazılı kültüre aktararak günümüze kadar iletebiliyor. “Yazı bilincin yapısını değiştirir” diyen Walter Ong biraz önce öne sürülen yargının tam tersini savunmaktadır. Ona göre, sözü yazıya aktaran insan unutkan olmakta, kendi öz kaynaklarını yitirmektedir. Okuryazar insanların düşünme biçimi, kendi kendine meydana gelen doğal güçlerden değil, yazının bir teknoloji haline gelerek bu teknolojinin etkisiyle ve dolaylı veya dolaysız şekillendirmeler sonucu ortaya çıkmaktadır. Özetle, yazı zihni zayıflatan bir unsurdur.

Yazar, kitabında sözünü ettiği yazılı kültürü iki kısma ayırmıştır. Birinci kısımda kopya edip yazma ve onun özellikleri ikinci kısımda matbaanın icadı. Matbaa, kelimenin mekâna yerleşmesini daha da sağlamlaştırmıştır. Yazının icadı yolu ile baskı kültürünün gelişimi basitçe kulak ile oluşan bilinçten göz yolu ile algılanan bilince geçmek anlamına gelmemektedir. Çünkü bütün baskı ortamındaki yazılı kültür ürünleri insan bilincine ve düşüncelerine bir yolla etki etmiştir. Matbaadan sonra yazılı kültür elektronik ortam içerisinde gelişimini tamamlamıştır. Sözel anlatımın elektronik kültüre dönüşümü, hem kelimenin yazıyla başlayıp matbaayla pekiştirilen mekân bağlarını güçlendirmiş hem de bilincimizi ikincil bir sözlü kültür çağına sokmuştur. Elektronik kültür teknoloji, telefon, radyo, televizyon ve çeşitli ses kayıt araçlarını kapsamaktadır. Tüm bu ekipmanlar bizi, ‘ikincil sözlü kültürü çağı’ adını verebileceğimiz yeni bir döneme sokmuş bulunmaktadır. İkincil sözlü kültürü, birincil sözlü kültür evresine birçok yönden hem çok benzemekte hem de hiç benzememektedir

(ss. 140-163). Yazar, bu ikincil sözlü kültür evresinde sözlü kültürün özelliklerinin daha güçleneceğini söylemiş gibidir.

Walter Ong, bu kitabı yazdığı dönemlerde internet gibi dijitalnet ve dijital teknoloji bu kadar gelişmemişti. Günümüzde, dijitalnet'in anlamı karşılıklı anlayışlılıktır. Sözlü kültürdeki karşılıklı anlayışlılık, sözün teknolojileşmesi ile yeni bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu iletişim biçimi, sözlü, yazılı ve görsel kültüre ait tüm iletişim biçimlerini kapsamaktadır. Dijitalnette toplu iletişim, kişisel iletişim, birbirine karşılıklı anlayışlılık ve tek taraflı iletişim hepsi olabilir. Yazılı kültürden yeni doğan bu ikincil sözlü kültür biçimi sürekli olarak birbirinden etkilenip daha da gelişebilirler.

“Sözlü ve yazılı kültür” insan toplumunun yapısı içindeki derinliği ve farklılıkları ortaya koymaktadır. Kitap okunduğunda konu ile ilgili çalışılacak alanın çokluğu dikkati çeker. Fakat burada yazılanları dikkate almazsak sadece bir kültüre eğilip dar bir anlayışa bağlı bir ömür sürebiliriz. Bu değerli kitabı, ‘yazılı kültür’ yolu ile bana gönderip benim ilgimi çeken Ong’a teşekkür ederim.

